

Állásfoglalás a T/3088. sz. Villamos Energia Törvény-javaslatról

A törvényjavaslat előzményei és általános kritikája

Több mint tíz éve nem készült hazánkban átfogó energiapolitikai koncepció, a jelenlegi koalíció öt éve képtelen a koncepcióalkotásra.

Társulatunk energiapolitikai koncepcióját folyamatosan közzétettük a szakmai nyilvánosságban¹. Az utóbbi időben más szakmai állásfoglalások is megjelentek, amit társulatunk üdvözölt². Megállapítható volt, hogy az említett szakmai tanulmányok számos pontjában a társulat hivatkozott dokumentumaiban megfogalmazott javaslatokkal azonos megállapítások szerepelnek. Abban lehetett reménykedni, hogy a szakmai összefogást a politika is követni fogja, hiszen az MVM egységének helyreállítása és 99 %-os állami tulajdonban tartása ügyében 2005-ben tapasztalt egységes antiliberális parlamenti döntés biztató előjelnek látszott.

Az ultraliberális politika képviselői azonban változatlanul ki akarják siklatni ezt a kialakulni látszó nemzeti egységet. A villamos piac megnyitásának július 1-jei határidejének közeledtével az év első felében a Villamos Energia Törvény (VET) alapkérdései kerültek előtérbe, s ennek megfelelően az új villanypiaci modell lett a fő téma a nyilvánosságban. A propaganda hadjáratot MVM-fóbia jellemzi, ami emlékeztet a privatizáció előkészítésére. Akkor a monopólium elleni harc, „az állam rossz tulajdonos” szlogenek voltak az ideológiai előkészítés hamis fegyverei. Most az **MVM és az erőművek közötti un. hosszú távú megállapodások (HTM) megszüntetése a követelés**. Sajnos az energetikáért is felelős hazai intézmények: a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM), a Magyar Energia Hivatal (MEH), és a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) a liberális nótát fűjják, hivatkozási alapjuk az Európai Uniónak (EU) való kritikátlan és túlzó megfelelés. Az energetikai exkluzív „konferenciáipar” semmitmondó rendezvények sokaságával és azok médiatámogatásával igyekszik szakmai háttérrel barkácsolni a hazai liberálisok doktriner szövegei mögé.

Több tényező hatására, elsősorban az un. piaci ár igen jelentős növekedése következtében, mára olyan helyzet alakult ki, hogy a HTM-ek többsége most már a közösség érdekét szolgálja. **Az HTM-portfolió termelési átlagárán alapuló közüzemi ár ugyanis az év elejére — elsősorban az olcsó paksi termelés és kedvező import szerződések révén — alacsonyabb lett a versenypiaci árnál.** Ezt figyelembe véve megállapítható, hogy **a HTM szerződések fölbontása azonnali drasztikus, akár 25-30 %-os áremeléshez vezetne.** E szerződések újratárgyalása csak a termelői profitszökkentés miatt lenne indokolt. A „piaci erőfölény” megszüntetése ürügyén az MVM ellen folyó támadások valódi célja hosszabb ideje az egyetlen hazai versenytárs ellehetetlenítése. Pedig az MVM csak egyenrangú piaci szereplő akar lenni a saját tulajdonában lévő lehetőségeivel. Paksi erőművével, és „vagyonai értékű jogokat” biztosító kapacitás-szerződéseivel, amelyeket — ugyan nem önként, de — jogszerűen kötött. Milyen jogon akarják ezt elvenni az MVM-től? Ezek a törekvések rossz emlékeket ébresztenek egy jogállamban. Nincs uniós példa ilyen szerződések megszüntetésére.

Az EU a politikai deklarációk szintjén bírálta e szerződéseket, de konkrét kifogásokat eddig nem közölt. A hazai liberálisok az EU-ra hivatkozva mesterségesen gerjesztették az MVM-fóbiát. Az EU egyébként csak az állami támogatást tiltja, azt vizsgálja. Az pedig a teljes portfoliót tekintve nincs, mivel az MVM a privatizáció óta először, de végre nyereséges. Ez pedig annak a következménye, hogy — a privatizáció óta fennálló teljesen igazságtalan, és diszkriminatív jövedelemelosztást némileg korrigálva — az erőművek már említett extra profitjából 2006-tól hatósági ármegállapítással átcsoportosítottak valamennyit az MVM-hez.

¹ A Magyar energiapolitika alapjai- állásfoglalás 2005. december 12.,
Dr. Járosi Márton : Magyar energiapolitika -2006., www.enpol2000.hu

² Megmozdult az energetikai szakértelmiség. Bp. 2007. február 15. , www.enpol2000.hu

Kormányzati döntések a teljes liberalizációról

A május 16-i kormányülést követően közölték, hogy a **villamosenergia-piac teljes megnyitásáról és az állami vagyonkezelés egységes szervezetbe tömörítéséről döntött a kormány**. A törvényjavaslatokat a parlament elé terjesztették. Az energiapiacot a VET tervezett hatályba lépésekor, 2008. január elsején tennék teljes egészében szabaddá, és jövőre kezdené meg működését a Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. is.

Május 17-én a gazdasági tárca szakállamtitkára megerősítette februári bejelentését, hogy elkészült ugyan Magyarország középtávú – 2007-től 2020-ig érvényes – energiapolitikai koncepciója, de azt egyelőre nem tárják a nagyközönség elé. A hónap végéig a kormány első olvasatban megtárgyalja ezt a koncepciót, aztán társadalmi vitára bocsátják, és a második olvasat után ősszel nyújtják be a parlamentnek. Vagyis a korábbi ígérettel szemben — amely szerint a stratégia elfogadása megelőzi a VET betervezését — ismét a sodródás jellemző az energiapolitikában, az aktuálpolitikai döntések megelőzik a stratégiaalkotást. **Először keresztül akarják erőszakolni a VET-et, s aztán — eső után köpönyeg — majd lehet társadalmi vitát szimulálni a stratégiáról.**

S hogy milyen okok miatt nem a koncepciót tárják először a nyilvánosság és a parlament elé, arról a VET tervezete árulkodik. Ezek közül a legfontosabb, **hogy a VET egy laza kerettörvény lenne, amely minden lényeges kérdést, még ismeretlen kormány-, és miniszteri rendeletek körébe utal; 45 kormány- és 19 miniszteri rendelet [167. §.] tenné végrehajthatóvá a törvényt. Ez azt jelenti, hogy a parlamentet megkerülve, szinte valamennyi érdemi kérdésben a kormány és a GKM határozná;** olyan fontos alapkérdésekben, amelyeknek a stratégiában és az arra alapozó energiátörvényben lenne a helye.

Üdvözljük, hogy a társadalmi-politikai ellenállás hatására a HTM-ek törvényi megszüntetését halasztották és külön vizsgálat keretébe utalták. A gazdasági tárca helyett a MeH foglalkozik a témával. A MeH munkabizottságot hozott létre, amelynek feladata az Európai Unióval és az áramtermelőkkel történő megegyezés.

A Kormány által a VET-el egy napon elfogadott új **vagyongazdálkodási törvény tervezete szerint** — amely szintén az Országgyűlés előtt van — **a Magyar Villamos Művek (MVM) Zrt. kikerülne a teljesen állami tulajdonban tartandó társaságok köréből** – holott, amint említettük, nem is olyan régen parlamenti konszenzussal került be oda. A jelenleg érvényes törvényben az szerepel, hogy az MVM-et 99 százalékban állami tulajdonban kell tartani, az új tervezetben viszont ezt 75 százalék plusz egy szavazatra csökkentették, vagyis **25 % privatizálható**. Ez a tény önmagában is igazolja az MVM elleni liberális támadások, az MVM-fóbia valódi célját, amelyet korábban kifejtettünk.

A törvényalkotást a kapkodó sietség jellemzi, ismét koncepció nélküli, ad hoc politikai célok kerültek előtérbe. Alapvető stratégiai kérdések nem kerültek megtárgyalásra, elfogadásra. A rövidtávú cél az EU által igényelt teljes liberalizáció gyors törvényi kodifikálása, a nemzeti érdekek lehetséges érvényesítése nélkül. A tervezet szerint a jelenlegi kettős, közüzemi és szabadpiaci modell megszűnik, helyét a tiszta versenypiaci modell váltja fel néhány korlátozással.

Általános észrevételek a törvényjavaslatról

A következőkben csak a törvényjavaslat (Tvj.) legfontosabb témáit elemezzük:

Ellátásbiztonság. Az ellátásbiztonság garanciái hiányoznak az előterjesztésből. A teljesítmény-visszatartásra [5.§. (1)] és a Hivatal által kiírható erőmű létesítési pályázatra [8.§.(1)], valamint az átviteli hálózatok fejlesztésére [27. §. (1)] vonatkozó előírások távolról sem elegendők.

A megújuló energiaforrásból és hulladékból nyert, valamint kapcsoltan termelt villamos energia támogatásának jelentős teret szentel a Tvj. [9. §.-13. §.], de csak laza elveket határoz meg, a rendszer kialakítását itt is későbbi rendeletek körébe utalja. (Szerepel az „energiapolitikai elvekkel” való összhang is, csak még az energiapolitikai elveket tartalmazó stratégia hiányzik.) Az elvek között szerepel pl., hogy az 50 MW-nál nagyobb teljesítményű erőművek nem kaphatnak támogatást [10. §. (2), d.)], pedig a támogatást nem teljesítményhatárokhoz, hanem a fogyasztói árak minimalizálását

biztosító eredő hatékonysághoz, hőszolgáltatás keresztfinanszírozása esetén a felhasználási célhoz kellene kötni.

A zöldbizonyítvány-rendszer bevezetésének kérdését a MEH 2008. közepéig vizsgálja meg [168. §. (11)]. A meglévő támogatások időtartamát és mértékét az új rendszer nem érinti [168. §. (3)]. A Tvj., szinte komikus módon, tartalmazza „az átvételi kötelezettség alá eső megújuló energiaforrásokból előállított villamos energia legmagasabb induló árát” [168. §. (4)]. Ez az egyetlen ár, amit a Tvj.-tartalmaz!

E kérdéskör nagyon bonyolult, s igen érzékenyen érinti mind a piaci szereplők pozícióját, mind a fogyasztói árakat, mivel a támogatások természetesen beépülnek az árakba. S mivel a megalapozatlan EU elvárások okozta nyomás hatására a Kormány „energiapolitikájának” úgyszólván egyetlen eleme a megújuló támogatása, (a különféle nemzeti fejlesztési tervek energiafejezetei csak ilyen célkitűzéseket tartalmaznak) a támogatások kérdése a nemzeti érdekek szempontjából felelős elemzést, társadalmi/szakmai vitát igényel. A jelen helyzetben nem lehet tehát felelős döntést hozni, s e bonyolult kérdések rendezését a Tvj. elfogadása utáni időre halasztani.

Egyetemes szolgáltatás (ESZ). Érdemes idézni az egyetemes szolgáltatás meghatározását a 2003/54/EK EU Direktívából. „A tagállamok gondoskodnak arról, hogy minden háztartási fogyasztó egyetemes szolgáltatásban részesüljön, azaz a tagállam területén belül joguk legyen meghatározott minőségű villamos energiával való ellátásra méltányos (elérhető), könnyen és egyértelműen összehasonlítható, átlátható árakon.”

A tvj.-ban előírányozott megoldás [49. §.– 51. §.] azonban inkább meghatározott ellátás biztonsági szintet nyújtó „szolgáltatási csomag”, mint méltányos áron nyújtott szolgáltatás. A hatósági védelem mindössze az elosztási költségekre (rendszerhasználati díj) és a szolgáltató kereskedelmi árrésére terjed ki [142. §. (1),(2)]. A kiinduló nagykereskedelmi ár pedig egy későbbi rendeletben meghatározott összehasonlító (benchmark) ár. Az így kialakított árat a MEH csak utólag ellenőrzi (ex post árszabályozás), holott a hatósági árak előre kiszámíthatónak kellene lenni. A várható zűrzavarról képet kaphatunk, ha figyelembe vesszük, hogy az ESZ ára negyedévenként módosítható [142. §. (7)].

Az egyetemes szolgáltatást két évig, jogutódlás révén a jelenlegi területi áramszolgáltatók végzik [90. §. (4) és 175. §. (1), c.)], egy év múlva bármelyik kereskedő végezhet ilyen szolgáltatást [175. §. (6)]. Vagyis az MVM is csak egy év késéssel kapcsolódhatna be ebbe a szolgáltatásba, amikor a jelenlegi szolgáltatók már megerősítenék pozícióikat. Ez a konstrukció tehát a jelenleg is olcsóbb villanyt biztosító közüzemi nagykereskedő MVM-et diszkriminálja, mivel nem tenné lehetővé, hogy az általa biztosítható olcsóbb ár épüljön be a fogyasztói árba.

A diszkrimináció abban is érvényesül, hogy a Tvj. nem rendelkezik a leendő egyetemes szolgáltatóknak a jelenlegi közüzemi nagykereskedővel fennálló szerződéseinek jövőjéről. Ugyanakkor a Tvj. [XIII. fejezet] széleskörű felhatalmazást biztosít a Hatóságnak arra, hogy a jelenlegi közüzemi nagykereskedőnek — jelentős piaci erővel rendelkező szereplőnek minősítve — olyan kötelezettségeket írjon elő, amelynek eredményeként az MVM portfólióban képződő nyereség nem az egyetemes szolgáltatás árát csökkentené, hanem a (részben külföldi) kereskedők hasznát növelné.

A Tvj. alapkonceptiója feltételezi ugyan a HTM-ek felbontását, de **a kodifikáció lehetőséget nyújt a HTM-ek fennmaradására is, ami esélyt adhat arra, hogy az MVM VK Zrt. a nagykereskedelmi piac meghatározó szereplője maradjon és az egyetemes fogyasztók árai az alacsonyabb (jelenlegi közüzemi) árhoz kötődjenek.** Ezért a Tvj.-ot úgy kell átdolgozni, hogy az egyetemes szolgáltatás az MVM nagykereskedelmi árához igazodjék, és azt az állami tulajdonú MVM VK Zrt. nyújtsa.

A megtévesztő elnevezésű **Végső menedékes** [52. §.] hatósági kijelölése nem jelent semmiféle fogyasztói árgaranciát, csak ellátás-biztonsági szerepe lehet az ESZ csődbejutása esetén.

A védendő fogyasztók [64. §.] (szociálisan rászoruló, fogyatékkal élők) sem valódi kedvezményeket kapnak, hanem részletfizetéshez, fizetési haladékhoz, előre fizető mérőhöz való jogot.

A fogyasztóvédelem kérdésében előrelépésnek tekinthető, hogy a lakossági fogyasztók elszámolással, számlázással, díjfizetéssel és méréssel kapcsolatos panaszai ügyében a fogyasztóvédelmi feladatok a Hivaltól a Fogyasztóvédelmi Felügyelőségekhez kerülnek át. A többi fogyasztóvédelmi funkciót a Tvj. változatlanul a Hivatal és felhasználói érdekképviseltek közötti „együttműködés” keretében tervezi [161. §. (3)], aminek hatékonysága az eddigi tapasztalatok szerint elégtelen. Ezzel szemben államilag finanszírozott, de független, civil, lakossági energetikai fogyasztóvédelmi szervezetet és érdekegyeztető fórumot kellene létrehozni.

Magyar Energia Hivatal. A Hivatal feladatát, jogállását és szervezetét — sajnos immár hagyományosan — ismét egy ágazati törvény keretében az aktuális igényekhez igazítva kodifikálják [XIX. fejezet], holott azt az általános energia törvényben kellene. Szembetűnő, hogy a szabályozásból kimaradt az Országgyűlés ellenőrző jogosítványa, holott az egész Hivalt az Országgyűlés alá kellene rendelni.

Új elem viszont a GVH-al [160. §.] és a fogyasztóvédelmi hatósággal [161. §. (1),(2)] való együttműködés. Ezeknek az együttműködéseknek azonban nem kétoldalú megállapodáson, hanem e törvényben szabályozott jogosítványokon kellene nyugodnia.

Összefoglalás, javaslat

A fentiekből megállapítható, hogy a VET tervezete előkészítetlen, megalapozatlan. Nem alkalmas arra, hogy azt az Országgyűlés érdemben tárgyalja. **Javasoljuk a Tvj. visszavonását, új alapokon való átdolgozását** a következők szerint:

- Az ismert szakmai és társadalmi stratégiai javaslatokra alapozva széleskörű nemzeti egyetértésen alapuló **energiastratégiát** kell kidolgozni.
- Ennek alapján **általános energiatörvényt** kell először alkotni. Ebben kell meghatározni az állam ellátás-biztonsági felelősségét, szerepvállalási területeit, az energetika állami intézmény rendszerét, az állami hatóságok jogosítványait és kötelezettségeit, a monopóliumok kialakulását megakadályozó szabályokat. E törvényben kell rögzíteni a közérdekű szolgáltatások helyét és szerepét a vezetékes energiaellátások (villany, gáz, távhő) területén.
- Ez után kell átdolgozni az **ágazati villamos energia törvény** jelenlegi tervezetét annak figyelembevételével, hogy valamennyi lényeges kérdést a törvényben kell szabályozni, s csak a valóban eljárás-jellegű részletszabályok kerüljenek alacsonyabb jogszabályokba (rendeletekbe). Szükséges, hogy ezek normaszövege a törvény betérjesztésekor rendelkezésre álljon.
- A fentiek időigénye miatt célszerű lenne az EU előírások piacnyitásra vonatkozó határidejének elhalasztását elérni. Ha ez nem lenne lehetséges, akkor a **jelenleg érvényes törvény átmeneti módosításával** lehet formálisan eleget tenni a már is (2008. január 1-re) halasztott piacnyitási kötelezettségnek.
- A legfontosabb kérdés a **lakossági fogyasztók megvédése a liberalizáció várható drasztikus áremelési hatásaitól**. Ezért — a Tvj. bírálatában kifejtett — az egyetemes szolgáltatásra és a fogyasztóvédelemre vonatkozó javaslatokat mind az átmeneti törvénymódosítás során, mind a végleges VET megalkotásakor figyelembe kell venni.
- Az új vagyongazdálkodási törvényben az **MVM Zrt-t továbbra is 99 %-os állami tulajdonban kell tartani**.

**Energiapolitika 2000 Társulat
Elnöksége**

Budapest, 2007. június 4.